

Posudek diplomové práce Dominiky Bervidové Učivo o tvoření slov a stavbě slov na 1. stupni ZŠ

Současné RVP ZV neuvádějí mezi očekávanými výstupy 2. období jazykové výchovy předmětu český jazyk a literatura dovednosti z tematické oblasti tvoření slov, pouze dovednosti týkající se stavby slova. Tento přístup nepovažujeme za správný. Vždyť detektivní výprava žáků za tím, jak byla v češtině jednotlivá slova utvořena, a vedení žáků k tomu, aby rozvíjeli slovotvorný význam slova pomocí slova základového, mohou přispět k pochopení významu mnoha slov, jejichž význam je žákům neznámý. Učebnice na rozdíl od RVP ZV tematický celek Tvoření slov zařazují. Diplomovou práci Dominiky Bervidové považují za velmi přínosnou. Ukazuje totiž nejen úzkou souvislost mezi slovotvorbou a nácvikem konkrétních pravopisných jevů, ale také didaktické i odborné nedostatky, jichž se autoři některých učebnic českého jazyka v tematickém celku Tvoření slov dopustili.

V první části diplomové práce se autorka věnuje problematice didaktického zprostředkování učiva o tvoření slov. Prokázala zde výbornou znalost odborné literatury, východiskem jejího zkoumání je stať Zdeňka Nygrýna Problémová metoda vyučování tvoření slov z roku 1981. Pozornost věnuje diplomantka didaktické transformaci pravopisného učiva se slovotvorbou a morfematikou souvisejícího, a to psaní písmen i, y/i, ý po obojetných souhláskách, psaní písmen ú/ů, psaní písmen na morfematickém švu, psaní předpon s, z, psaní skupin bě, pě, vě, mě/bje, vje, mně, psaní velkých písmen ve vlastních jménech a dělení slov na konci řádku.

Autorka provedla analýzu učebnic českého jazyka pro 5. ročník čtyř různých nakladatelství. Ve všech těchto učebnicích je učivo o tvoření slov zařazeno. Analýza odhalila různé nedostatky v tematickém celku Tvoření slov, například chybně uvedené slovo ve slovotvorném řetězci, záměna slova utvořeného a slova základového, provádění slovotvorného rozboru na jiném tvaru, než na základním, tj. slovníkovém tvaru, chybně uvedená slova základová, nevhodně zařazené slovo, ke kterému mají žáci hledat slovo základové, chybně vymezený slovotvorný základ, přílišná didaktická zjednodušení při vysvětlování základních pojmů slovotvorby, zadání cvičení vedoucí žáky k mylné generalizaci. Mezi zjištěnými nedostatky v tematickém celku Stavba slova je chybně vyčleněný kořen slova a nevhodná definice slov příbuzných. Na s. 28 autorka uvádí, že velmi vhodně je zařazeno cvičení Pro zasmání. Žáci mají vysvětlit, proč jsou věty směšné, a poté mají opravit chyby (Tomáš zbil ptačí budku. Při kreslení jsem si smazal tričko.). V diskuzi při obhajobě diplomové práce by diplomantka mohla uvést i případná rizika práce s cvičeními tohoto typu.

Výzkum postojů učitelů k učivu o tvoření slov a o stavbě slov přinesl zajímavá zjištění. K výzkumu zjišťujícímu znalosti žáků ze zkoumaných tematických celků využila diplomantka otázky převzaté z diplomové práce obhájené před 20 lety. To jí umožnilo zjištěné výsledky porovnat. Interpretace výsledků výzkumu je provedena velmi pečlivě.

Diplomovou práci považují za velmi zdařilou a doporučuji ji k obhajobě. Navrhuji klasifikaci výborně.

Plzeň 30. 5. 2022

PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.,
vedoucí diplomové práce

Souhlasí s originálem
Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
katedra českého jazyka a literatury
Jelínková

Posudek diplomové práce Dominiky Bervidové Učivo o tvoření slov a stavbě slov na 1. stupni ZŠ

Současné RVP ZV neuvádějí mezi očekávanými výstupy 2. období jazykové výchovy předmětu český jazyk a literatura dovednosti z tematické oblasti tvoření slov, pouze dovednosti týkající se stavby slova. Tento přístup nepovažujeme za správný. Vždyť detektivní výprava žáků za tím, jak byla v češtině jednotlivá slova utvořena, a vedení žáků k tomu, aby rozvíjeli slovotvorný význam slova pomocí slova základového, mohou přispět k pochopení významu mnoha slov, jejichž význam je žákům neznámý. Učebnice na rozdíl od RVP ZV tematický celek Tvoření slov zařazují. Diplomovou práci Dominiky Bervidové považují za velmi přínosnou. Ukazuje totiž nejen úzkou souvislost mezi slovotvorbou a nácvikem konkrétních pravopisných jevů, ale také didaktické i odborné nedostatky, jichž se autoři některých učebnic českého jazyka v tematickém celku Tvoření slov dopustili.

V první části diplomové práce se autorka věnuje problematice didaktického zprostředkování učiva o tvoření slov. Prokázala zde výbornou znalost odborné literatury, východiskem jejího zkoumání je stať Zdeňka Nygrýna Problémová metoda vyučování tvoření slov z roku 1981. Pozornost věnuje diplomantka didaktické transformaci pravopisného učiva se slovotvorbou a morfematikou souvisejícího, a to psaní písmen i, y/i, ý po obojetných souhláskách, psaní písmen ú/ů, psaní písmen na morfematickém švu, psaní předpon s, z, psaní skupin bě, pě, vě, mě/bje, vje, mně, psaní velkých písmen ve vlastních jménech a dělení slov na konci řádku.

Autorka provedla analýzu učebnic českého jazyka pro 5. ročník čtyř různých nakladatelství. Ve všech těchto učebnicích je učivo o tvoření slov zařazeno. Analýza odhalila různé nedostatky v tematickém celku Tvoření slov, například chybně uvedené slovo ve slovotvorném řetězci, záměna slova utvořeného a slova základového, provádění slovotvorného rozboru na jiném tvaru, než na základním, tj. slovníkovém tvaru, chybně uvedená slova základová, nevhodně zařazené slovo, ke kterému mají žáci hledat slovo základové, chybně vymezený slovotvorný základ, přílišná didaktická zjednodušení při vysvětlování základních pojmů slovotvorby, zadání cvičení vedoucí žáky k mylné generalizaci. Mezi zjištěnými nedostatky v tematickém celku Stavba slova je chybně vyčleněný kořen slova a nevhodná definice slov příbuzných. Na s. 28 autorka uvádí, že velmi vhodně je zařazeno cvičení Pro zasmání. Žáci mají vysvětlit, proč jsou věty směšné, a poté mají opravit chyby (Tomáš zbil ptačí budku. Při kreslení jsem si smazal tričko.). V diskuzi při obhajobě diplomové práce by diplomantka mohla uvést i případná rizika práce s cvičeními tohoto typu.

Výzkum postojů učitelů k učivu o tvoření slov a o stavbě slov přinesl zajímavá zjištění. K výzkumu zjišťujícímu znalosti žáků ze zkoumaných tematických celků využila diplomantka otázky převzaté z diplomové práce obhájené před 20 lety. To jí umožnilo zjištěné výsledky porovnat. Interpretace výsledků výzkumu je provedena velmi pečlivě.

Diplomovou práci považují za velmi zdařilou a doporučuji ji k obhajobě. Navrhuji klasifikaci výborně.

Plzeň 30. 5. 2022

PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.,
vedoucí diplomové práce

Souhlasí s originálem

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
katedra českého jazyka a literatury

Jelínková